

Reakcje alkoholi, eterów, epoksydów, amin i tioli

KATEDRA
CHEMII

dr inż. Piotr Niemiec

Katedra Chemii,

Wydział Nauk Chemicznych i Przyrodniczych

Akademia Tarnowska

mail: p_niemiec@atar.edu.pl

www: <https://piotrniemiec.atar.edu.pl>

Alkohole, etery, epoksydy, aminy i tiole

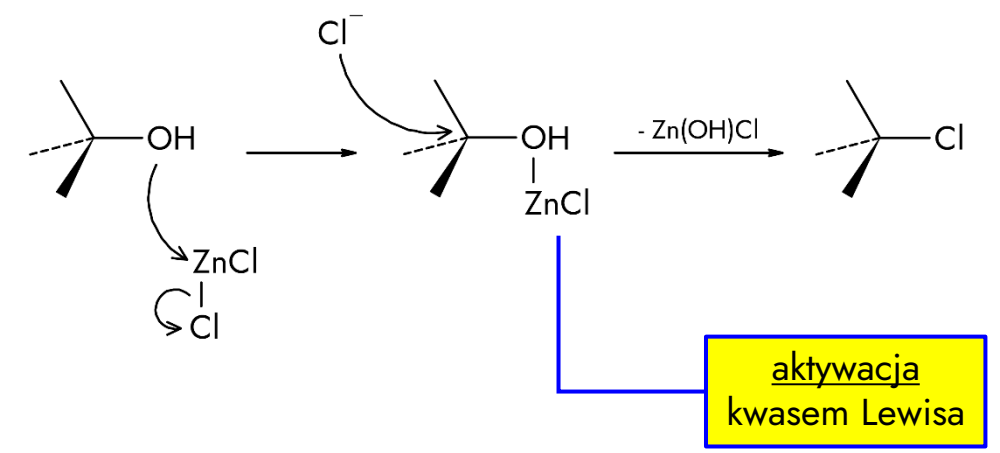
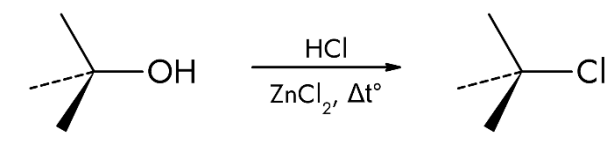
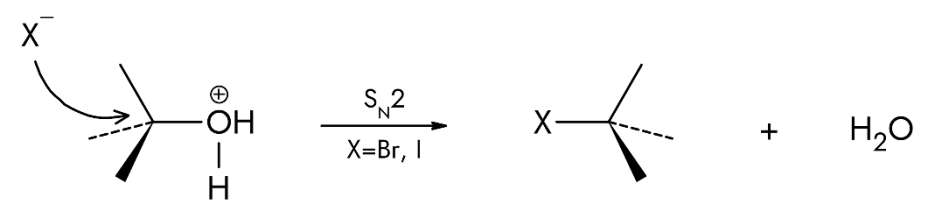
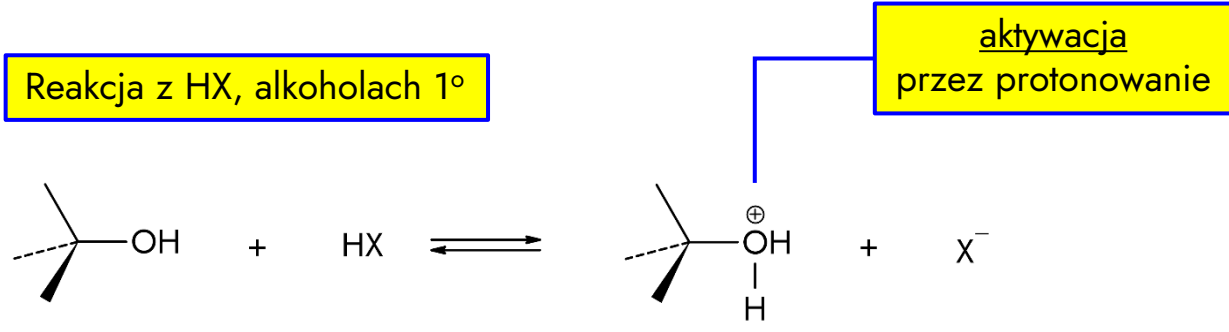
		grupa odchodząca wymagająca aktywacji					
	grupa najłatwiej odchodząca				grupa najtrudniej odchodząca		
związek (grupa odchodząca)	R-X	R-SH	R-OH	R-OR	Epoksyd -O-	R-NH ₂	
zasadowość gr. odchodzącej							
pK _a sprzężonego kwasu:	HX, -10 do 3,2	H ₂ S, 7,0	H ₂ O, ok. 15	ROH, ok. 15	ROH, ok. 15	NH ₃ , 34	
	najmocniejszy kwas					najślabszy kwas	

Reakcja S_N w alkoholach – synteza halogenków alkilowych

Odczynnik	Alkohol
HBr/H ₂ SO ₄	1°, 2°, 3°
HI*	
HCl	3°
HCl/ZnCl ₂	
PBr ₃ /pirydyna	
PCl ₃ /pirydyna	1°, 2°
SOCl ₂ /pirydyna	

*w niektórych przypadkach

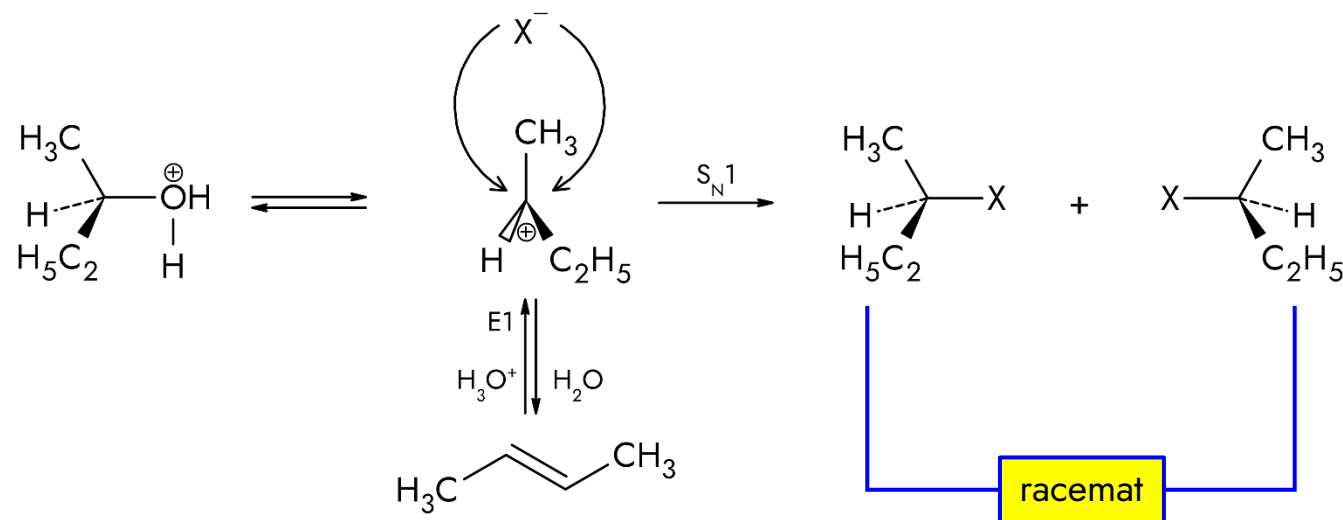
Reakcja z HX, alkoholach 1°

Reakcja S_N w alkoholach – synteza halogenków alkilowych

Reakcja z HX, alkoholach 2° i 3°

możliwe przegrupowanie karbokationu,
korzystniejsze energetycznie

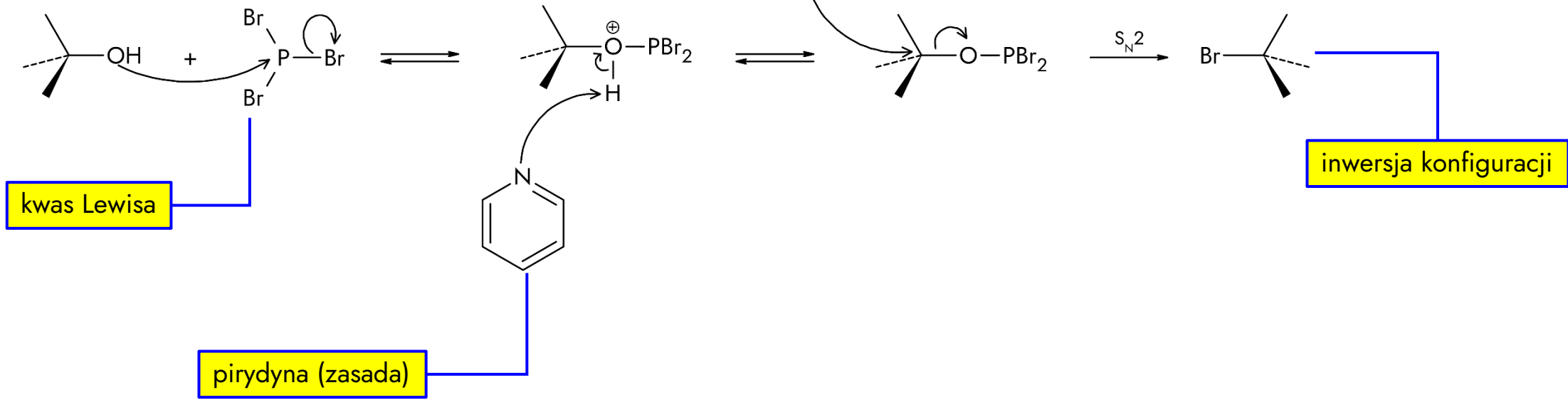
racemat

Ograniczenia metody z HX:

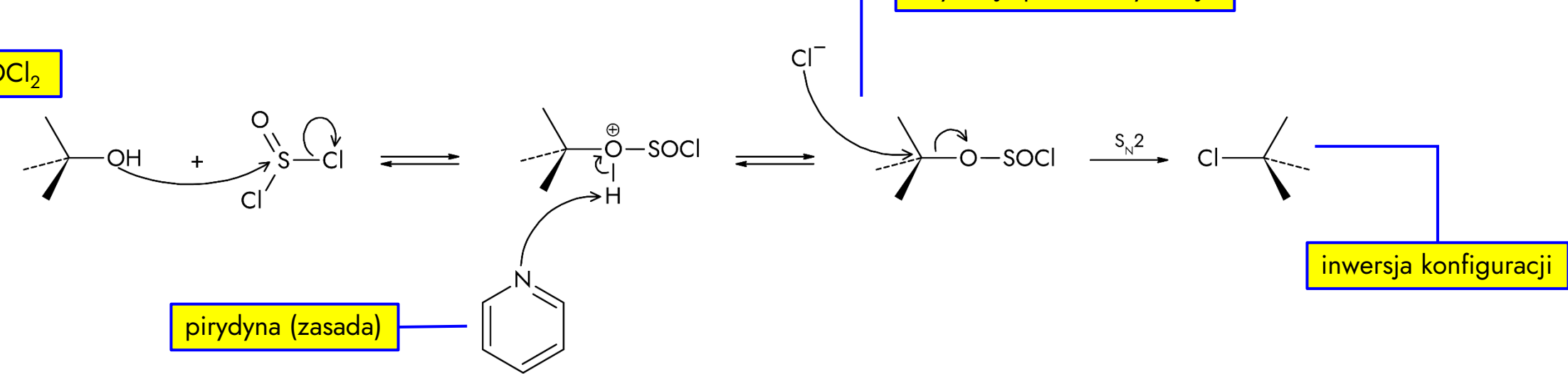
1. Większość alkoholi bardzo źle reaguje z HI (bardzo mocny kwas)
2. Mała wydajność reakcji alkoholi 1° i 2° z HCl
3. Konkurencyjne powstawanie alkenu przez eliminację H₂O
4. Przegrupowanie karbokationu 2° lub 3°

Reakcja S_N w alkoholach – synteza halogenków alkilowych

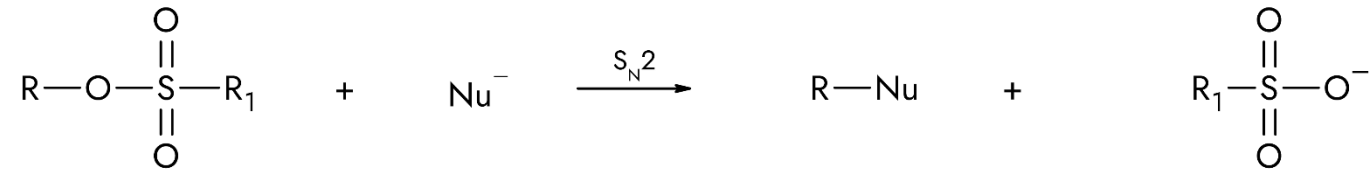
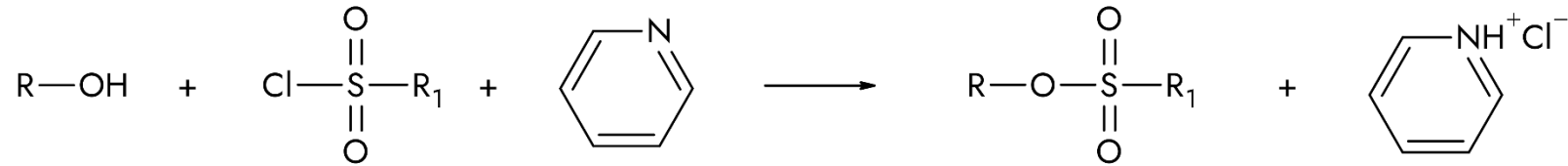
Reakcja z PBr₃

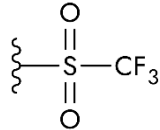
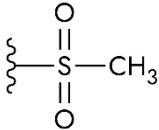
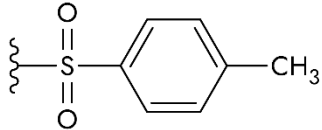

Reakcja z SOCl₂

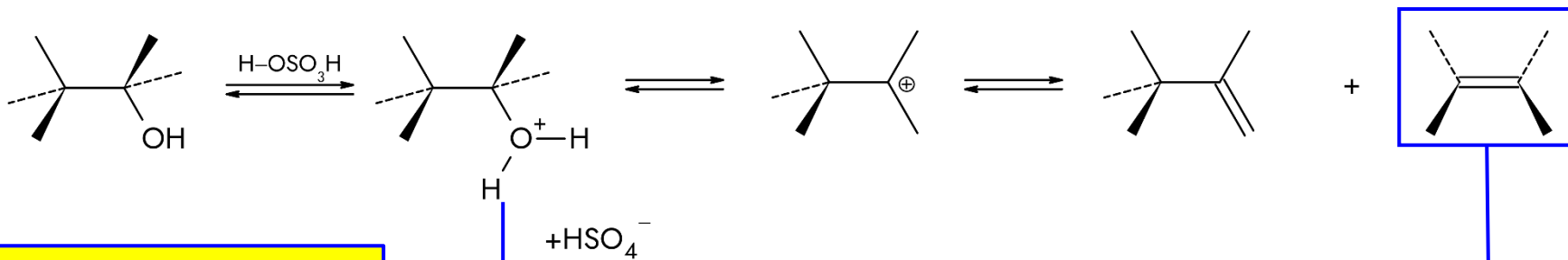
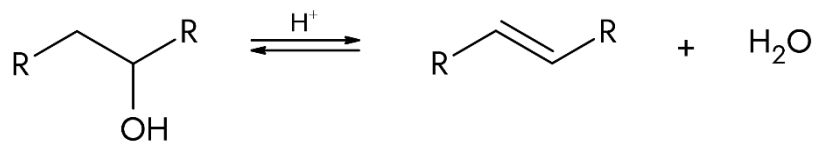

Reakcja S_N w estrach sulfonowych alkoholi 1° i 2°

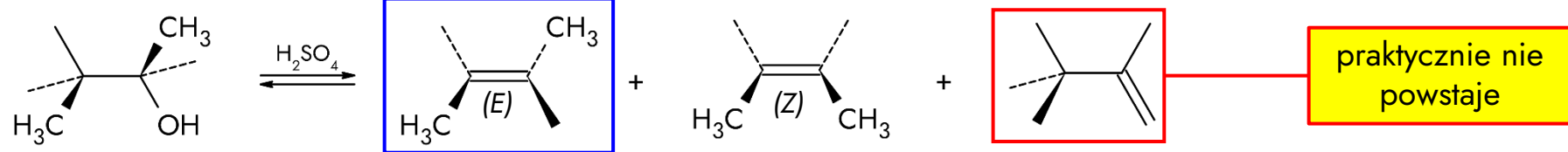
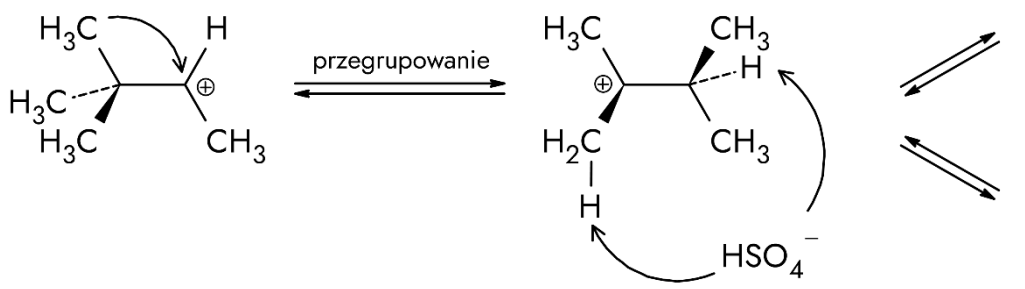
R1			
skrót literowy R ₁ -SO ₂ ⁻	Tf	Ms	Ts
podatność estru na podstawienie (zdolność R ₁ -SO ₃ ⁻ do odejścia)			
zasadowość grupy odchodzącej			
moc sprzężonego kwasu			

Odwadnianie alkoholi 2° i 3° przez działanie kwasem (eliminacja E1)

aktywacja przez protonowanie

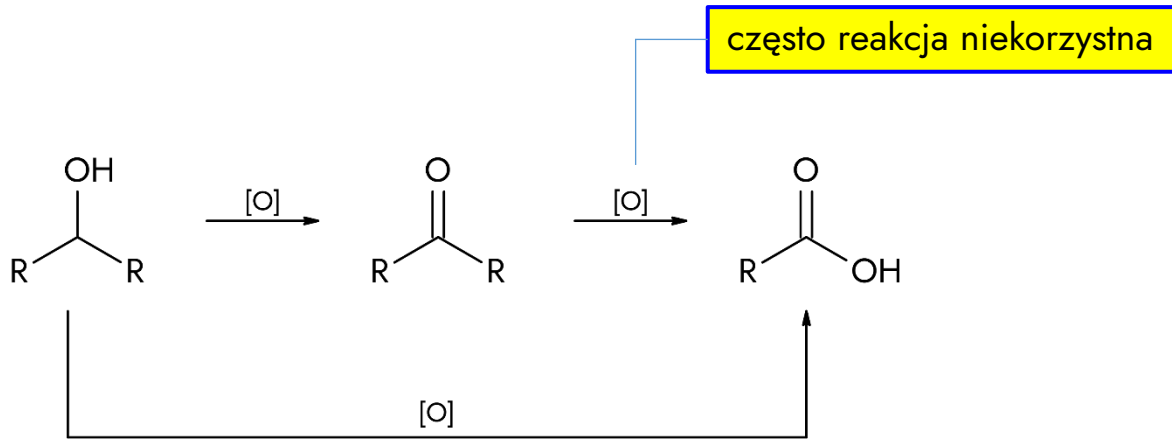
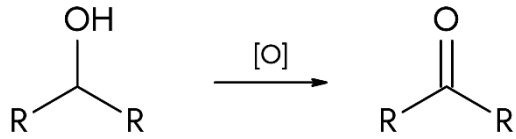
produkt główny – najtrwalszy alken

praktycznie nie powstaje

Podatność na odwodnienie

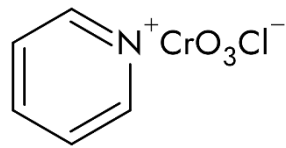
Utlenianie alkoholi

Alkohol	Produkt utlenienia	Reagent
2°	keton	odczynnik Jonesa odczynnik Coreya
1°	aldehyd	odczynnik Dessa-Martina odczynnik Swerna odczynnik Coreya
1°	aldehyd	KMnO ₄ odczynnik Jonesa

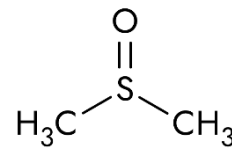

odczynnik Jonesa

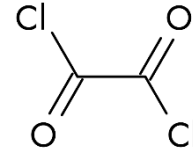
chlorochromian(VI) pirydyny
(PCC)

odczynnik Coreya

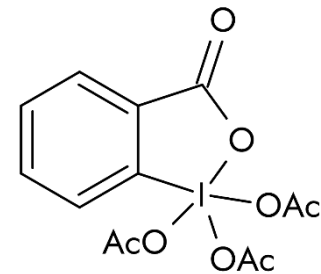

DMSO

odczynnik Swerna

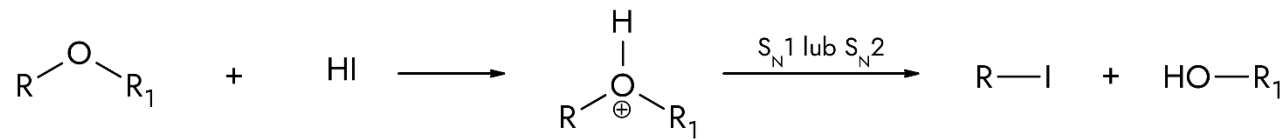
chlorek oksalilu

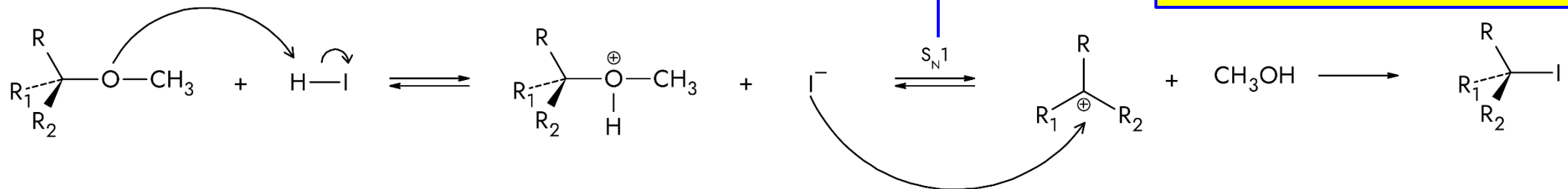
odczynnik Dessa-Martina

Substytucja nukleofilowa w eterach

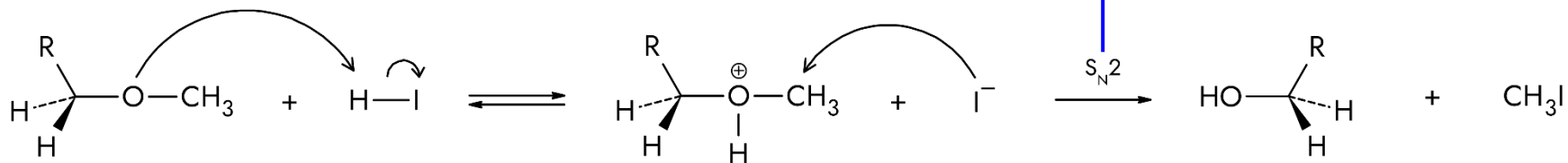
aktywacja przez protonowanie

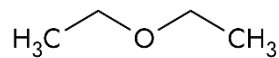
kiedy może powstać trwały karbokation (np. 3°, allilowy, benzyłowy)

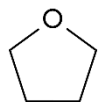
kiedy niskorzędowy (niezatłoczony) szkielet węglowy, S_N2 na niższym rzędowym at. C

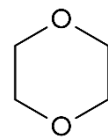
rozpuszczalniki

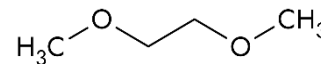
„eter”

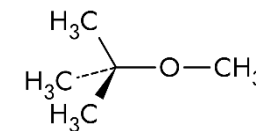
THF

1,4-dioksan

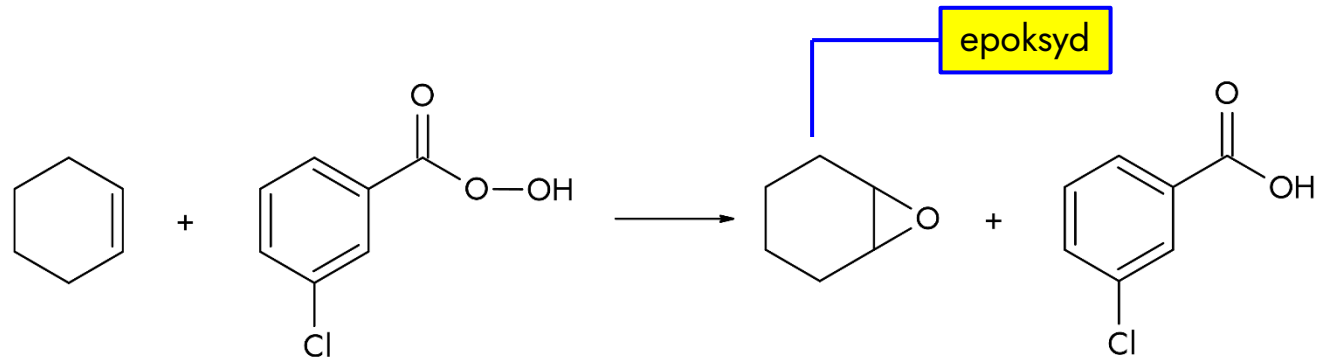

DME

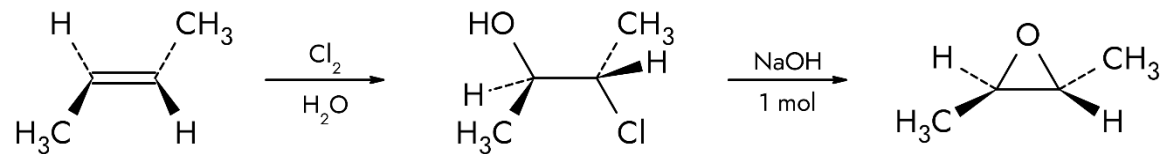
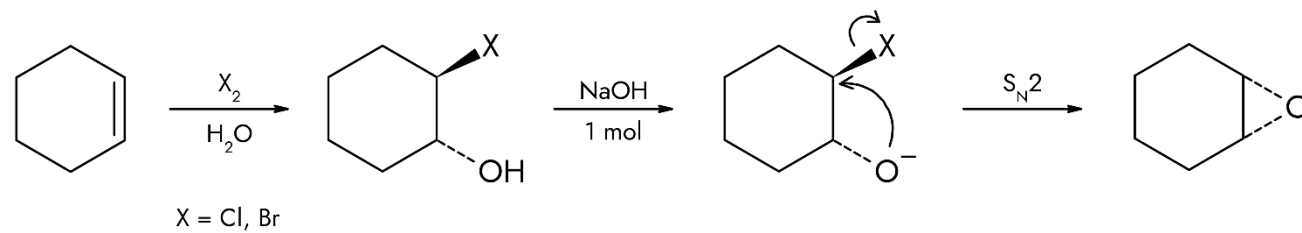
TBME

Epoksydy - otrzymywanie

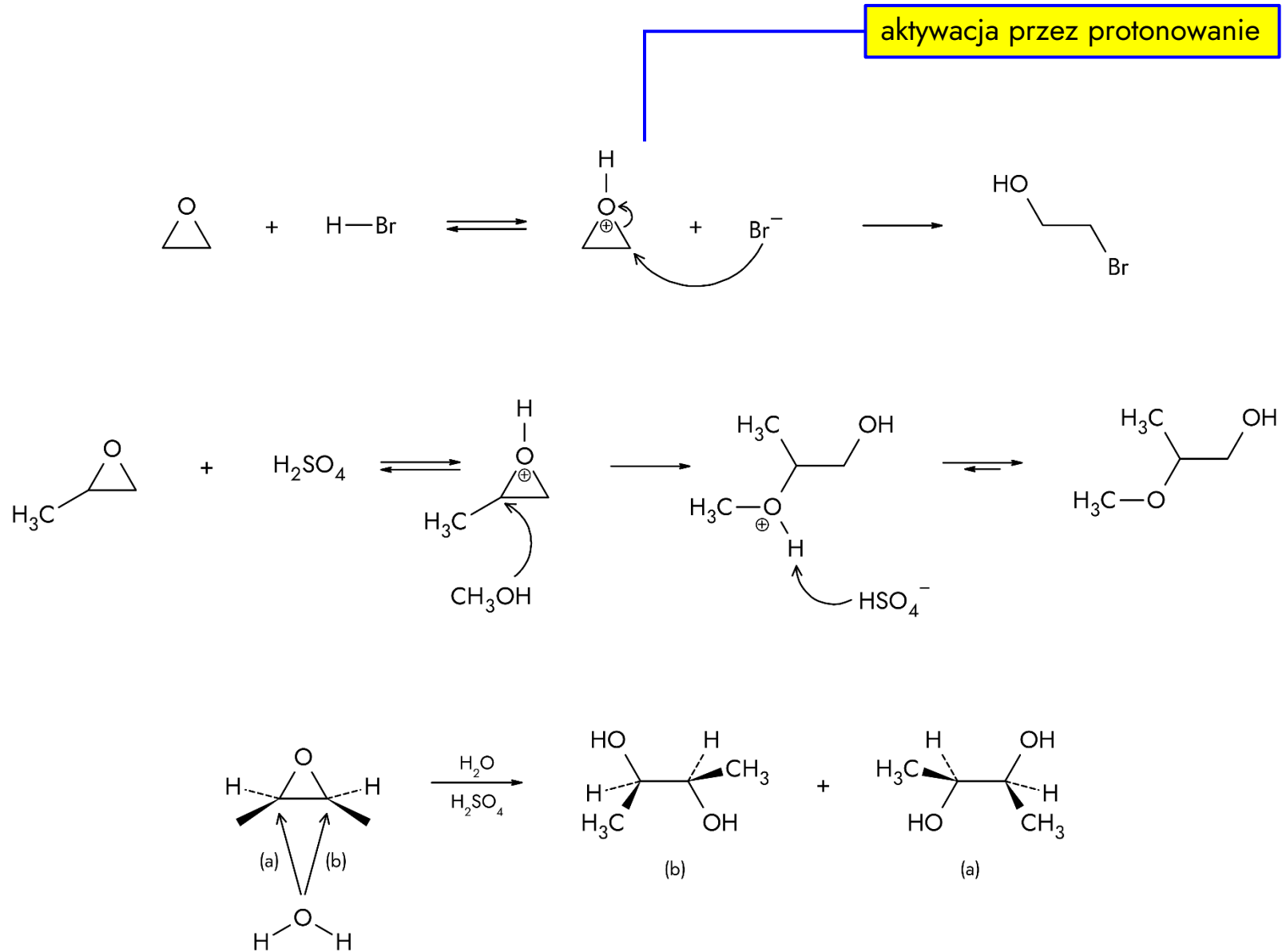

meta-chloroperoxybenzoic acid (MCPBA)
kwas 3-chloronadbenzoesowy

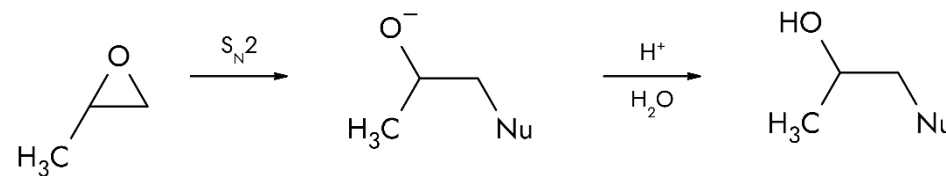
nadkwas można generować in situ stosując:
 $R-COOH/H_2O_2$

Substytucja nukleofilowa w epoksydach, w warunkach kwasowych

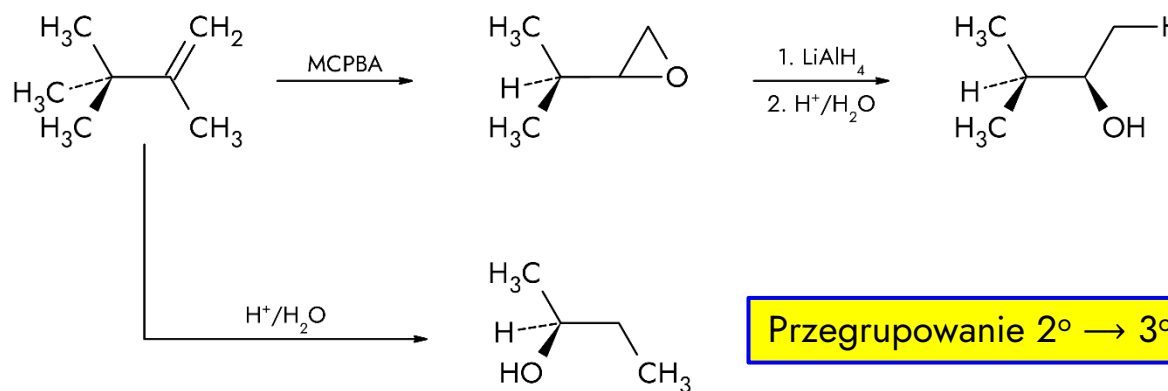

Substytucja nukleofilowa w epoksydach w warunkach zasadowych lub obojętnych

Nu przy niżej rzędowym atomie C

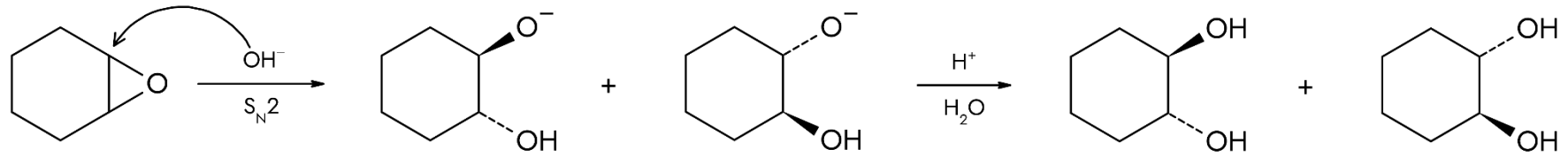
Nu:	RO ⁻	CN ⁻	N ₃ ⁻	RC≡C ⁻	H ⁻ (LiAlH ₄)	RNH ₂
Produkt	<chem>CC(O)COOR</chem>	<chem>CC(O)CC#N</chem>	<chem>CC(O)CC[N-]=[N+]=[N-]</chem>	<chem>CC(O)CC#CC#CR</chem>	<chem>CC(O)C</chem>	<chem>CC(O)CNR</chem>

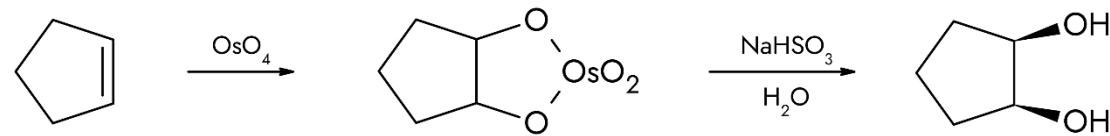
Nu=H⁻
dobry sposób na syntezę alkoholi
bez obawy przed przegrupowaniem
karbokationu

Przegrupowanie 2° → 3°

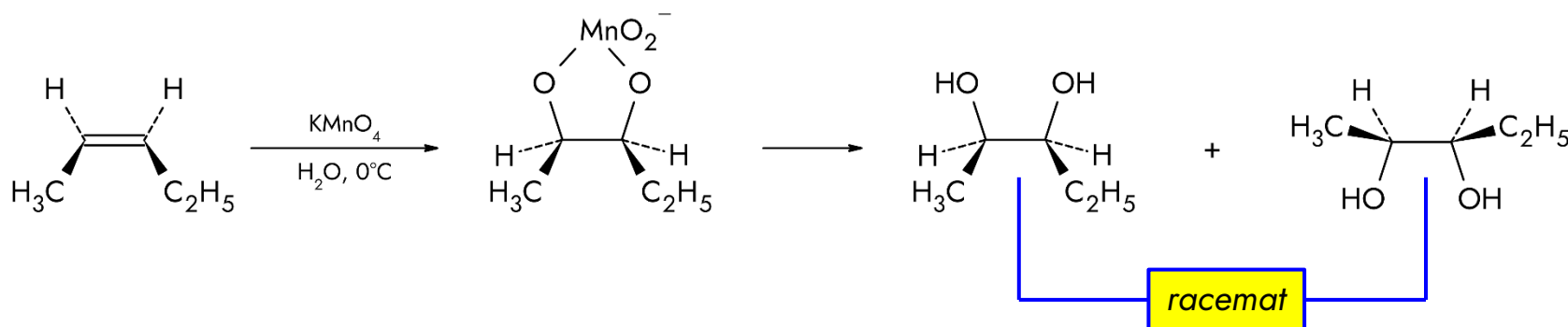
Cis- i trans-1,2-diole (diole wicynalne)

trans-1,2-diole (trans-diole wicynalne)

cis-1,2-diole (cis-diol wicynalny)

racemat